

Uit: 'Drs R.J.A. Doornenbal en dr. P.A. Siebesma (red.), *Gaven voor de gemeente. Over het werk en de gaven van de Heilige Geest*, Boekencentrum - Zoetermeer 2005. ISBN 90 239 1914 9.

Hoofdstuk 2. Het werk van de Heilige Geest volgens het Nieuwe Testament

Inleiding: de profetie vervuld

Hoewel het Nieuwe Testament aanzienlijk dunner is dan het Oude, bevat het een schat aan gegevens over het werk van de Heilige Geest. Het is als een rivier die buiten zijn oevers treedt. In het Oude Testament lezen we over de Geest van God die vaak tijdelijk bezit neemt van een beperkt aantal mensen die op een bijzondere manier in zijn dienst staan (zie vorige hoofdstuk). Na Pinksteren wordt de uitzondering regel: de Heilige Geest vervult alle gelovigen, van alle rangen en standen, en neemt hen in dienst. Petrus zegt het zo: 'dit is het, waarvan gesproken is door de profeet Joël: En het zal zijn in de laatste dagen, zegt God, dat Ik zal uitstorten van mijn Geest op alle vlees' (Handelingen 2:16 met een citaat uit Joël 2:28). De uitstorting van de Heilige Geest op alle gelovigen zonder onderscheid heeft te maken met de 'laatste dagen', de laatste fase van Gods heilsplan.

De schrijvers van het Nieuwe Testament zien ook allerlei andere profetieën in vervulling gaan. Bijvoorbeeld over een nieuwe geest in het binnenste, die God aan zijn volk beloofde voor de tijd van heil die komt (Ezechiël 11:19; 36:26; vgl. Jeremia 31:31ev; Jesaja 11). Maar niet alleen voor Israël; ook de niet-joodse volken, de heidenen, zullen delen in het heil (Matteüs 12:21; Romeinen 15:12; vgl. Jesaja 11:10; 42:4). Ook dit wordt al op de Pinksterdag duidelijk. Weliswaar zijn de aanwezige feestgangers Joden en jodengenoten (Handelingen 2:10), maar zij vertegenwoordigen tegelijk de volken waaruit ze afkomstig zijn (vers 8-11). Niet alles wat in het Nieuwe Testament staat over de persoon en het werk van de Heilige Geest kan in dit hoofdstuk aan bod komen. Maar wat genoemd wordt is wel representatief. Als een overzichtstoonstelling van het werk van een schilder. Niet alle doeken hangen er, maar zijn hele oeuvre is wel vertegenwoordigd.

De gegevens worden thematisch gepresenteerd, maar wel zo dat als het even kan één of meer centrale bijbelgedeelten het uitgangspunt voor de bespreking vormen. Er komen drie hoofdonderwerpen aan de orde. Het eerste deel gaat over de verhouding tussen Christus en de Geest, vooral naar aanleiding van gedeelten uit de Evangelieën en Handelingen. Het tweede deel gaat over de Heilige Geest en de gelovige, vooral op basis van gegevens uit de brieven van Paulus. In het derde deel gaan we in op de Heilige Geest en de gemeente. In dat kader komen ook de gaven van de Heilige Geest, de charismata, wat uitgebreider ter sprake. Basistekst is hier 1 Korintiërs 12-14. Helemaal aan het eind worden nog een paar grondlijnen naar voren gehaald en op onze eigen situatie betrokken. Om verder over na te denken.

2.1 Christus en de Geest

De Gezalfde

Wie Lucas 1-4 leest vindt daarin veel over de relatie tussen de Here Jezus en de Heilige Geest. Al vanaf het allereerste begin. Op de vraag van Maria hoe ze een kind kan krijgen terwijl ze geen omgang met een man heeft, antwoordt de engel Gabriël: 'De heilige Geest zal

over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overschaduwen; daarom zal ook het heilige, dat verwekt wordt, Zoon Gods genoemd worden' (Lucas 1:35). Bij de schepping zweefde de Geest over de wateren. Nu zal Hij zijn schaduw over Maria laten vallen en het onmogelijke zal mogelijk zijn.

Als Jezus twaalf jaar is, geeft Hij al aan dat Hij bezig moet zijn met de dingen van zijn Vader (2:49), maar zijn werk begint pas echt bij zijn doop door Johannes (3:21v). Of beter gezegd, bij zijn zalving met de Heilige Geest. Want dat is wat er bij zijn doop gebeurt. De Geest van God daalt zichtbaar op Hem neer – 'en Hij bleef op Hem' voegt Johannes er betekenisvol aan toe (Johannes 1:32) – en een stem uit de hemel wijst Hem aan als de geliefde Zoon van God. In het Oude Testament werden mensen symbolisch met olie gezalfd als ze door God in dienst genomen werden. Jezus is de uiteindelijke Gezalfde, die blijvend vervuld zal zijn met de Heilige Geest om het heilsplan van God uit te voeren. Het Griekse woord Christus betekent 'gezalfde', net als het Hebreeuwse woord Messias.

Nu zal Jezus zijn werk als de Christus, de in het Oude Testament beloofde Verlosser, oppakken. Lucas onderstreept dat door hier het geslachtsregister te vermelden. Via zijn *vermeende* (3:23) vader Jozef is Jezus de zoon van David (3:31) en dus de Messias van Israël. Maar uiteindelijk is Hij '... de zoon van Adam, de zoon van God' en dus de Heiland der wereld. Net als Adam is Hij door God Zelf in de wereld gebracht. En evenals Adam zal Hij van beslissende betekenis zijn voor de hele schepping (vgl. Romeinen 5:12-21).

Jezus leeft zijn leven onder de regie van de Heilige Geest. Hij wordt door de Geest de woestijn in geleid om daar de confrontatie met de tegenstander, de duivel, aan te gaan (4:1-13). Adam bezweek voor de verzoeking, Jezus blijft trouw aan zijn Vader in alles.

De eerste impressie die Lucas geeft van het publieke optreden van de Here Jezus is ook veelzeggend (4:16vv). Het gaat om een preek in de synagoge van Nazaret, de plaats waar Hij was opgegroeid. Zijn tekstkeus is opvallend: 'De Geest des Heren is op Mij, daarom, dat Hij Mij gezalfd heeft...' (4:18 = het begin van Jesaja 61). Zijn openingszin is verbijsterend: Heden is dit schriftwoord in uw oren vervuld (4:21). Met andere woorden, Ik ben de Gezalfde waar Jesaja op doelde. De mensen verwonderen zich over deze woorden van genade. Want dit is geweldig nieuws; de Christus is gekomen! Maar als ze merken dat Jezus niet van plan is hen naar de mond te praten, slaat de stemming al snel om. En we zien meteen al dat Jezus' gang door de wereld geen triomftocht zal worden, maar een lijdensweg (4:28v).

Waren de woorden van genade dan niet genoeg? Wie nog eens wat beter kijkt, ziet pas goed hoe geweldig groot Gods goedheid hier naar voren komt. Want Jesaja noemt het 'jaar van het welbehagen van de Here' in een adem met 'de dag van de wraak van onze God' (Jesaja 61:2). Maar Jezus zet een punt na 'het aangename jaar des Heren' (4:19). Van de dag van wraak is nog geen sprake in zijn optreden. Hij is niet gekomen om te oordelen maar om de wereld te behouden (Johannes 12:47).

Hij zal u dopen met de Heilige Geest

Jezus is dus gezalfd met de Heilige Geest. Vooral de evangelist Johannes benadrukt dat Jezus ook degene is die de Geest op zijn beurt uitdeelt. Maar ook Paulus spreekt zeer nadrukkelijk over de Heilige Geest als de Geest van Christus.¹ Een sleuteltekst is in dit verband Johannes 7:37-39 'En op de laatste, de grote dag van het feest, stond Jezus en riep, zeggende: Indien iemand dorst heeft, hij kome tot Mij en drink! Wie in Mij gelooft, gelijk de Schrift zegt, stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien. Dit zeide Hij van de Geest, welke zij, die tot geloof in Hem kwamen, ontvangen zouden; want de Geest was er nog niet, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was.' Een tekst die nog niet zo eenvoudig uit te leggen is, omdat

het niet duidelijk is waar ‘gelijk de Schrift zegt’ naar verwijst. Een directe tekstverwijzing valt niet te noemen. Ook is er veel verschil van mening over de vraag van wiens binnenste hier sprake is. De hier geciteerde vertaling suggereert dat het om het binnenste van de gelovige gaat. Maar een iets andere vertaling is ook mogelijk:

Indien iemand dorst heeft, hij kome tot Mij
en hij drinke, wie in Mij gelooft.

Gelijk de Schrift zegt:

‘Stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien.’

Dan kan het om het binnenste van de Messias gaan. Dat lijkt voor de hand liggender. Want de toehoorders worden opgeroepen om naar Jezus te komen en te *drinken*. En blijkens het vervolg moeten we denken aan de Heilige Geest, die de gelovigen *ontvangen* zouden. Het gaat er niet om dat de gelovigen levend water voortbrengen, maar dat ze dit van Jezus ontvangen.

Maar hoe het ook zij, duidelijk is wel dat Jezus hier de Heilige Geest toezegt aan de gelovigen. En dat dit pas op een later tijdstip gebeuren zal, na Jezus ‘verheerlijking’ – een term die bij Johannes verwijst naar kruis en opstanding (12:16, 23vv). In zijn afscheidswoorden tot zijn discipelen is Jezus nog wat preciezer. Hij zegt daar dat Hij eerst moet heengaan tot de Vader voordat Hij de Trooster, de Heilige Geest, zenden kan (16:7). We zullen dus aan de uitstorting van de Heilige Geest op het Pinksterfeest, kort na de Hemelvaart van Jezus moeten denken.

Naar deze gebeurtenis wordt in de Evangelieën en Handelingen ook verwezen met de term ‘dopen’, en dan steeds in relatie met de doop van Johannes. Mogelijke uitzondering is 1 Korintiërs 12:13, maar daarover later meer. Zes keer wordt in het Nieuwe Testament gezegd dat Johannes doopte met water (tot bekering), maar dat degene die na hem zou komen, de Christus, zou dopen met de Heilige Geest (en met vuur).² Vooral uit Handelingen 1:5 en 11:16 blijkt heel duidelijk dat we hierbij in de eerste plaats aan de uitstorting van de Heilige Geest met Pinksteren moeten denken.

We vinden in het Nieuwe Testament geen uitgewerkte theologie over de doop met de Geest. De uitdrukking komt alleen voor als analogie met de doop met water door Johannes: zoals Johannes mensen onderdompelde in water, zo zal Christus hen onderdompelen in de Heilige Geest. Het gaat daarbij niet om een hoogst individuele ervaring in het leven van de gelovige, zeg maar een ‘second blessing’, maar om de heilshistorische doorbraak van het werk van de Heilige Geest, die mogelijk geworden is door kruis en opstanding van Jezus Christus. Waarmee niet gezegd wil zijn dat daar verder niets aan te beleven valt! En ook niet dat de doop met de Heilige Geest met de uitstorting op de eerste Pinksterdag voorbij is. Telkens als het werk van de Heilige Geest een nieuwe grens doorbreekt – naar groepen mensen over wie nog niet eerder de Heilige Geest was uitgestort: Samaritanen, heidenen of discipelen van Johannes de Doper – vinden we in Handelingen een soort echo van Pinksteren. Weliswaar niet met dezelfde begeleidende verschijnselen, het geluid van een geweldige windvlaag en iets als vlammen op hun hoofd (Handelingen 2:2-4), maar wel met een vergelijkbaar effect: spreken in tongen, God grootmaken, profeteren (Handelingen 10:44-46; 19:6v).

De doop met de Heilige Geest is niet een markeerpunt in het leven van de individuele gelovige om aan te geven dat hij een bepaalde kwaliteit van geestelijk leven bereikt heeft, maar een mijlpaal van de Heilige Geest die in steeds wijdere cirkels de wereld verovert.³

Wat daarbij ook opvalt in het boek Handelingen is dat een dergelijke uitstorting van de Heilige Geest op nieuwe doelgroepen vaak gebeurt onder handoplegging door de

apostelen.⁴ Het is niet zo dat de bemiddeling door een apostel nodig is om de gave van de Heilige Geest te kunnen ontvangen. In bijvoorbeeld Handelingen 4:23-31 en 10:44 is dit niet het geval. Maar bij de voortschrijdende uitstorting van de Heilige Geest over nieuwe groepen is wel nadrukkelijk sprake van handoplegging door een apostel. Lees bijvoorbeeld Handelingen 8:14-17. Ook hiervan zal wel de bedoeling zijn aan te geven dat het niet gaat om losse incidenten of individuele ervaringen, maar om de ene golfbeweging van de Geest van Christus over de wereld. De verhoogde Here deelt via zijn gevormdheid (apostelen) de Heilige Geest uit, zoals Hij beloofd heeft. Er ontstaan dan ook niet steeds nieuwe kerken, eentje voor Joden, eentje voor Samaritanen en weer eigen kerken voor de heidenvolken. Het gaat om de ene *apostolische kerk*.

Het resultaat van de uitstorting van de Heilige Geest is dat men van de Geest ‘vervuld’ is (Handelingen 2:4; 4:31), een uitdrukking die ook op andere momenten gebruikt wordt voor mensen die onder controle van de Heilige Geest iets doen (Handelingen 4:8; 9:17; 13:9), ook vóór Pinksteren (Lucas 1:15, 41, 67). Dit geeft aan dat wat er op de Pinksterdag gebeurde niet totaal nieuw was. Het nieuwe zit in de intensiteit en de omvang. Pinksteren is niet het begin van het werk van de Heilige Geest, maar het startsein voor de wereldwijde doorbraak ervan.⁵ Nu gaan de sluizen van de hemel open en kan iedereen drinken van de stromen van levend water.

De andere Trooster

De afscheidsgesprekken van de Here Jezus met zijn discipelen bij het laatste Avondmaal in Johannes 14-16 staan voor een flink deel in het teken van de voorbereiding op het ontvangen van de Heilige Geest, die hier wordt gepresenteerd als de opvolger van Jezus op aarde.

Vier keer wordt de Heilige Geest hier Parakleet genoemd, meestal vertaald met Trooster, namelijk in 14:16, 26; 15:26 en 16:7. In 1 Johannes 2:1 wordt Jezus Zelf onze Parakleet bij de Vader genoemd. Daar wordt het vertaald met ‘voorspraak’. Letterlijk betekent het woord ‘erbij geroepene’, in het Latijn ‘advocatus’. Het is iemand die je kan bijstaan in een proces.

Het beeld van een rechtszaak staat in Johannes duidelijk op de achtergrond. De Heilige Geest is de raadsman van de discipelen, maar ook van Jezus Zelf, zoals we straks zullen zien.

Jezus is nu onze voorspraak in de hemel. Tijdens zijn leven op aarde was Hij ook daar de steun en toeverlaat van zijn discipelen. Nu staat Hij op het punt hen te verlaten. Via kruis en opstanding zal Hij naar zijn Vader gaan. Maar Hij zal zijn volgelingen ‘niet als wezen achterlaten’ (14:18). Hij zal iemand anders sturen om de lege plaats op te vullen, de Heilige Geest oftewel de Geest der waarheid, zoals Hij hier verschillende keren genoemd wordt.

Wat zal Die voor hen kunnen betekenen? Hij zal hen de woorden van Jezus te binnen brengen (14:26). Woorden die ze destijds maar half begrepen hebben en pas dankzij de Heilige Geest volledig kunnen peilen. Zoals de uitspraak van Jezus ‘Breekt deze tempel af en binnen drie dagen zal ik hem doen herrijzen’ (2:19). Aanvankelijk werd dit helemaal verkeerd begrepen. Men dacht dat het over de tempel in Jeruzalem ging (2:20). Maar de evangelist weet nu wel beter en hij legt uit: ‘Hij sprak van de tempel van zijn lichaam. Toen Hij dan opgewekt was uit de doden, herinnerden zijn discipelen zich, dat Hij dit gezegd had, en zij geloofden de Schrift en het woord, dat Jezus gesproken had’ (2:21v). Dat was het werk van de Heilige Geest. Want Jezus had beloofd: ‘Hij zal u de weg wijzen tot de volle waarheid’ (16:13).

Verder zal de Heilige Geest van Jezus getuigen (15:26; vgl. 1 Korintiërs 12:1-3) en de discipelen daarbij inschakelen omdat zij de ooggetuigen zijn (15:27).

Kortom, de Heilige Geest zal het werk van Jezus voortzetten en verder brengen. Het werk van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest liggen hier sterk in het verlengde van elkaar. In de woorden van Jezus Zelf: ‘Hij zal Mij verheerlijken, want Hij zal het uit het mijne nemen en het u verkondigen. Al wat de Vader heeft, is het mijne; daarom zei Ik: Hij neemt uit het mijne en zal het u verkondigen’ (16:14v).

Deze woorden zijn in eerste instantie bestemd voor de apostelen van Jezus Christus. Zij zijn de eerst aangesprokenen. Bij uitbreiding zullen ze wel op de hele kerk toegepast mogen worden, maar de centrale rol van de apostelen moeten we toch niet uit het oog verliezen. Zij zijn de ooggetuigen. Via hen maken we kennis met Jezus Zelf. Ook de Heilige Geest geeft geen rechtstreekse, nieuwe inzichten in de betekenis van Jezus Christus, los van de apostolische traditie. Hij zal de ooggetuigen de woorden van Jezus te binnen brengen, zodat ze daarvan verslag kunnen doen. De schriftelijke neerslag van hun getuigenis vinden we in het Nieuwe Testament.

Pleitbezorger van Christus op aarde

De Heilige Geest zal van Jezus getuigen (15:26). Dat betekent ook: Hij zal tegenover de wereld het gelijk van Jezus aantonen. In de woorden van Johannes 16:8-10:

‘Als Hij komt, zal Hij de wereld overtuigen
van zonde en van gerechtigheid en van oordeel;
van zonde, omdat zij in Mij niet geloven;
van gerechtigheid, omdat Ik heenga tot de Vader en gij Mij niet langer ziet;
van oordeel, omdat de overste van deze wereld geoordeeld is.’

Het gaat hier niet over de innerlijke overtuiging die tot geloof leidt, maar om het voor de rechtbank onweerlegbaar aantonen van het ongelijk van ‘de wereld’. De Heilige Geest laat zien dat ongeloof in Jezus zonde is. In feite de enig overgebleven harde kern van de zonde, want al het andere kan vergeven worden. Hij toont aan dat Jezus rechtvaardig is – dat wil zeggen dat Hij het gelijk aan zijn kant heeft, dat Hij in zijn recht staat. Het bewijs daarvan is zijn Hemelvaart. Hij gaat naar de Vader in de hemel. Hij moet dus wel rechtvaardig zijn. En de Geest overtuigt de wereld dat de beslissing in het oordeel al gevallen is, omdat de leider van de opstand tegen God en zijn Gezalfde al geoordeeld is. Jezus grijpt met deze woorden vooruit op de overwinning op de duivel die Hij in kruis en opstanding zou behalen.

Dit alles levert in het Evangelie van Johannes een zeer gespannen verhouding met de wereld op. Aan de ene kant lezen we: ‘Want also lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft’ (3:16). Maar aan de andere kant zegt Jezus tegen zijn discipelen ‘In de wereld lijdt gij verdrukking, maar houdt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen’ (16:33). De wereld is dus zowel voorwerp van Gods liefde als bron van tegenstand. Maar de Heilige Geest zal zijn missie voltooien. Door de eenheid van de volgelingen van Jezus zal de wereld gaan geloven (17:21), of op z’n minst moeten erkennen (17:23), dat Hij door God gezonden is. De wereld *kan* tot geloof komen, maar *zal* moeten toegeven dat Jezus het gelijk aan zijn kant heeft. Vergelijk Filippijen 2:9-11 waar Paulus schrijft: ‘Daarom heeft God Hem [Christus Jezus] ook uitermate verhoogd en Hem de naam boven alle naam geschenken, opdat in de naam van Jezus zich alle knie zou buigen van hen, die in de hemel en die op de aarde en die onder de aarde zijn, en alle tong zou belijden: Jezus Christus is Here, tot eer van God, de Vader!'

De twee mogelijkheden voor de wereld, om tijdig tot inkeer te komen of om uiteindelijk toch aan het oordeel van Jezus onderworpen te worden, komen we ook tegen in twee parallelle uitspraken in Johannes 5.

Vers 25

Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u,
de ure komt en is nu,
dat de doden
naar de stem van de Zoon van God
zullen horen,
en die haar horen, zullen leven.

Vers 28-29

Verwondert u hierover niet,
want de ure komt,
dat allen, die in de graven zijn,
naar zijn stem zullen horen,

en zij zullen uitgaan,
- wie het goede gedaan hebben,
tot de opstanding ten leven,
- wie het kwade bedreven hebben,
tot de opstanding ten oordeel

Eerst wordt gezegd dat ‘doden’ – bedoeld worden geestelijk dode mensen – nú de kans hebben om naar de Zoon van God te luisteren om zo eeuwig leven te krijgen. Uiteindelijk, bij het laatste oordeel, zal iedereen wel moeten luisteren. Op het woord van de Zoon van God zullen allen uit de graven komen. Maar dan gaan de wegen uiteen: wie het goede gedaan hebben gaan het leven in, wie het tegenovergestelde gedaan hebben wacht het oordeel. ‘Het goede doen’ wil zeggen: in Jezus geloven. Zie bijvoorbeeld Johannes 6:29 ‘Dit is het werk Gods, dat gij gelooft in Hem, die Hij gezonden heeft.’

De Heilige Geest toont dus tegenover de wereld het gelijk van Jezus aan. Wie zich nu laat overtuigen en naar de stem van de Zoon van God luistert, zal het eeuwige leven ontvangen. Wie nu niet luistert zal bij het laatste oordeel ontdekken dat Jezus het toch voor het zeggen heeft. Goedschiks of kwaadschiks, uiteindelijk zal iedereen moeten erkennen dat Jezus door God de Vader gezonden is.

Drijvende kracht achter het Evangelie

Zoals Jezus door de Vader gezonden is, zo stuurt Hij op zijn beurt de discipelen de wereld in om het Evangelie te verkondigen. Maar daarvoor hebben ze wel de Heilige Geest nodig, die de Here Jezus hen bij zijn afscheid als het ware toe blaast (Johannes 20:21v). Hetzelfde Griekse woord kan namelijk adem, wind of geest betekenen.

In een laatste gesprek van de opgestane Here met zijn discipelen, vlak voor de Hemelvaart, wordt dit nog eens onderstreept (Handelingen 1:4-8). Ze moeten wachten op ‘de belofte van de Vader’ (vers 4), dat wil zeggen ze zullen gedoopt worden met de Heilige Geest (vers 5). Dat betekent niet, zoals de discipelen blijkbaar verwachtten, dat onmiddellijk ‘het koningschap voor Israël hersteld wordt’ (vers 6). Daar moeten ze zich niet mee bezig houden, dat is hun zaak niet (vers 7). Wanneer de Heilige Geest over hen komt, zullen ze kracht ontvangen om van Jezus te getuigen (vers 8). Dat is de bedoeling van het werk van de Geest in deze tijd.

En dat is dan ook precies wat er gebeurt met Pinksteren. Jezus geeft de beloofde Geest. In de woorden van Petrus: ‘Nu Hij [Jezus] dan door de rechterhand Gods verhoogd is en de belofte van de heilige Geest van de Vader ontvangen heeft, heeft Hij dit uitgestort, wat gij en ziet en hoort’ (Handelingen 2:33). En de apostelen getuigen van de opstanding van Jezus (vers 32) met zoveel kracht dat er drieduizend mensen tot geloof komen (vers 41).

Overeenkomstig de oproep van Petrus: ‘Bekeert u en een ieder van u late zich dopen op de naam van Jezus Christus, tot vergeving van uw zonden, en gij zult de gave van de heilige Geest ontvangen’ (vers 38). Het resultaat is een gemeente die God looft en in de gunst staat bij het hele volk (vers 47).

De uitstorting van de Heilige Geest leidt tot bekering en geloof, en sticht een nieuwe gemeenschap die opvalt door trouw aan het Evangelie en door onderlinge liefde (vers 42-46); terwijl de apostelen in staat gesteld worden om ‘veel wonderen en tekenen’ te doen (vers 43) als bekragting uit de hemel. En zo wordt duidelijk dat Jezus niet de zoveelste mislukte selfmade Messias was, maar ‘dat God Hem èn tot Here èn tot Christus gemaakt heeft, deze Jezus, die gjij gekruisigd hebt’ (vers 36).

Pinksteren is dus in zekere zin het startpunt van het volk van de Messias. En aangezien dat volk niet alleen zal bestaan uit de ‘knechten van God’ uit alle stammen van Israël (Openbaring 7:1-8), maar ook uit ‘een grote schare, die niemand tellen kon, uit alle volk en stammen en natiën en talen’ (Openbaring 7:9ev), vormt Pinksteren ook het startschot voor de wereldzending.

Tijdens zijn leven op aarde concentreerde Jezus Zich op ‘de verloren schapen van het huis Israëls’ (Matteüs 15:24), al mogen we dat zeker niet exclusief opvatten. Zelfs in het Evangelie van Matteüs, dat toch in de eerste plaats voor joodse lezers bedoeld geweest is, zijn de niet-joden nadrukkelijk in beeld. Ze lijken sneller gehoor te geven aan de boodschap van Jezus dan degenen tot wie Hij Zich in eerste instantie richt (Romkes 2001, 81v).⁶ Maar het accent ligt op Israël. Na de opstanding verandert dat. Dan geeft Hij de opdracht ‘maakt al de volken tot mijn discipelen’ (Matteüs 28:19). Al die volken zijn symbolisch ook aanwezig op de eerste Pinksterdag. Weliswaar gaat het om Joden en Jodengenoten (tot het Jodendom bekeerde heidenen) die naar het feest in Jeruzalem gekomen waren (Handelingen 2:10). Maar de boodschap is toch dat het Evangelie klinkt in alle talen.

De aanwezigen vertegenwoordigen veel verschillende volken, die met naam en toenaam worden opgesomd (2:8-11). Het heil is *uit* de Joden, maar niet *exclusief voor* de Joden. Want in Christus is er geen sprake meer van Jood of Griek. ‘Want er is geen onderscheid tussen Jood en Griek. Immers, één en dezelfde is Heer over allen, rijk voor allen, die Hem aanroepen; want: al wie de naam des Heren aanroept, zal behouden worden’ (Romeinen 10:12v; vgl. Galaten 3:28; Kolossenzen 3:11).

Of de apostelen deze boodschap van Pinksteren direct helemaal begrepen en omarmd hebben, valt nog te bezien. Van Petrus lezen we in Handelingen 10 dat hij door een visioen als het ware over de streep getrokken moet worden om het Evangelie aan een heiden te brengen. Maar als hij tot het inzicht komt dat het Gods wil is dat hij naar Cornelius en de zijnen gaat, trekt hij de conclusie: ‘Inderdaad bemerk ik, dat er bij God geen aanneming des persoons is, maar onder elk volk is wie Hem vereert en gerechtigheid werkt, Hem welgevallig’ (Handelingen 10:34v). Terwijl Petrus nog tot hen spreekt, ontvangen Cornelius en degenen die bij hem in huis zijn de Heilige Geest – zelfs nog voordat ze gedoopt zijn! (10:44-48). Het werk van de Heilige Geest beperkt zich niet tot Israël, maar deze gave is bedoeld voor gelovigen uit alle volken. Dat maakt de Geest volstrekt duidelijk, ook als de apostelen nog aarzelen.

Regisseur van het plan van God

‘Mijn eerste boek heb ik gemaakt, Teofilus, over al wat Jezus *begonnen* is te doen en te leren...’, zo begint de evangelist Lucas zijn tweede boek: Handelingen. De implicatie is duidelijk. Het tweede boek beschrijft hoe Jezus zijn werk *voortzet*, maar nu vanuit de hemel door het werk van de Heilige Geest. Want er moet nog veel gebeuren. Het heil is tot stand gebracht. De boze is overwonnen. Maar het ‘Evangelie van het Koninkrijk’ moet nog wel ‘in de gehele wereld gepredikt worden tot een getuigenis voor alle volken, en dan zal het einde

gekomen zijn' (Matteüs 24:14). Dan is het doel bereikt en zal de Zoon des Mensen komen in heerlijkheid.

In Handelingen zien we dat het laatste onderdeel van Gods programma voor de wereldgeschiedenis – de verkondiging van het Evangelie in 'Jeruzalem en in geheel Judea en Samaria en tot het uiterste der aarde' (1:8) – al in eerste aanleg wordt uitgevoerd. Het begint in de tempel in Jeruzalem, het centrum van de Joodse wereld (hoofdstuk 1-5). Van daaruit wordt het omliggende land bereikt, vooral door toedoen van de 'zeven' (6-8). Dan komen de heidenen ook al in beeld: de Ethiopiër in hoofdstuk 8 en Cornelius, de hoofdman uit Caesarea, in 10-11. Intussen is ook Saulus geroepen (hoofdstuk 9), die we vooral onder de naam Paulus kennen als de grote 'apostel der heidenen'. In het tweede deel van Handelingen volgen we hem op zijn reizen in Azië en Europa. Als hij uiteindelijk in de hoofdstad van het Romeinse Rijk aankomt en daar, hoewel hij een gevangene is, twee jaar verblijft 'predikende het Koninkrijk Gods, en onderricht gevende aangaande de Here Jezus Christus met alle vrijmoedigheid, zonder enige belemmering' (laatste vers van Handelingen), dan is de wereld door het Evangelie in het hart geraakt.

Bij deze verspreiding van het Evangelie over de wereld voert de Heilige Geest nadrukkelijk de regie. Dat zagen we al bij de uitstorting op het Pinksterfeest. Maar dat gaat het hele boek Handelingen zo door. Het is de Heilige Geest die Filippus naar zijn ontmoeting met de Ethiopiër stuurt (8:26) en die hem vertelt om aan te schuiven als de kamerling over de lijdende Knecht uit Jesaja 53 leest. Filippus begrijpt wat hem te doen staat en – zoals Lucas het zo mooi onder woorden brengt – 'uitgaande van dat schriftwoord, predikte hij hem Jezus' (8:35). Het is ook de Heilige Geest die de gemeente in Antiochië opdracht geeft om Barnabas en Saulus uit te zenden en aldus de eerste 'zendende kerk' voor de evangelieverkondiging onder de niet-joodse volken te worden (13:1-5).

Het is opnieuw de 'Geest van Jezus' die aan het begin van de tweede zendingsreis voorkomt dat Paulus zich weer op Turkije richt (16:6-8) en zo in Azië blijft steken. In een nachtgezicht ziet Paulus een Macedoniër die hem duidelijk maakt dat hij moet oversteken naar Europa (16:9v.). Wat hij dan ook doet. En in 21:11 maakt de Heilige Geest Paulus duidelijk dat hij zal worden uitgeleverd 'in de handen der heidenen'. Zo komt hij uiteindelijk in Rome terecht en is de tocht van het Evangelie van het centrum van de joodse wereld naar het centrum van het heidense rijk volbracht. Alle wegen leiden naar Rome. Dus nu ligt de hele wereld open voor de verkondiging van het Evangelie.

2.2 De Heilige Geest en de gelovige

Bewerker van eeuwig leven: wedergeboorte

In het voorgaande hebben we twee dimensies van het werk van de Heilige Geest in het Evangelie van Johannes ontdekt. De lengterichting van het doorgaande werk van God in de wereld. Eerst door de zending van zijn Zoon. En vervolgens door de Geest, 'een andere Trooster ... om tot in eeuwigheid bij u te zijn' (14:16). En de breedte van het wereldwijde werk van de Heilige Geest. Hij zal de discipelen in staat stellen om van Jezus te getuigen. En Hij zal het ongelijk van de wereld aantonen. Het goede nieuws wordt positief onder woorden gebracht: ieder die in Jezus gelooft, zal eeuwig leven hebben (3:16). En negatief: verzet is zinloos, want Hij heeft de wereld overwonnen (16:33) en de overste van deze wereld is al geoordeeld (16:11).

Maar er is nog een derde dimensie, de verticale. Meteen al in het begin van zijn Evangelie, in de zogenaamde proloog (1:1-18), maakt Johannes duidelijk dat er op de komst van het waarachtige licht in de wereld verschillend gereageerd zou worden. De geboorte van de Messias, hier de vleeswording van het Woord genoemd, wordt niet overal bejubeld. Er is sprake van afwijzing (vers 10 en 11). Maar er zijn ook mensen die Hem aannemen. Van hen wordt gezegd: ‘hun heeft Hij macht gegeven om kinderen Gods te worden, hun, die in zijn naam geloven; die niet uit bloed, noch uit de wil van het vlees, noch uit de wil van een man, doch uit God geboren zijn’ (vers 12v). Dat zijn grote woorden: kinderen van God, uit God geboren. Hoe kan dat? Hoe kan een mens ‘uit God geboren’ worden?

Die vraag komt in iets andere woorden aan de orde in het gesprek van de Here Jezus met de geleerde Farizeer Nikodemus (3:1-8). Jezus maakt hem duidelijk dat niemand zomaar, als onveranderd mens, bij God kan binnenkomen. ‘Ik zeg u, tenzij iemand wederom geboren wordt, kan hij het Koninkrijk Gods niet zien’ (vers 3). Nikodemus werpt tegen dat je je leven toch niet kunt overdoen. Opnieuw als baby geboren worden is toch onmogelijk? (vers 4). Dat is waar. En je leven overdoen zou bovendien niets oplossen. ‘Wat uit het vlees geboren is, is vlees’ (vers 6). Nog eens op dezelfde manier geboren worden zou niets veranderen. Er moet iets totaal nieuws gebeuren. Een mens moet geboren worden ‘uit water en Geest’ (5). Een mens moet een nieuwe start maken, gesymboliseerd door de doop (water) en bewerkt door de Geest. Dat is kwalitatief anders, want ‘wat uit de Geest geboren is, is geest’ (6).

Opnieuw geboren worden, of zoals je het Griekse woord dat gebruikt wordt ook kunt vertalen: van boven geboren worden. Dat is de verticale dimensie van het werk van de Heilige Geest. Een onnaspeurbaar ingrijpen van de Geest van bovenaf waardoor we nieuwe mensen worden. Niet na te rekenen, maar wel te constateren. Want het werk van de Geest in de gelovige is als de wind, ‘gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet, vanwaar hij komt of waar hij heengaat; zó is een ieder, die uit de Geest geboren is’ (8).

Nikodemus betwijfelt of zoiets mogelijk is. ‘Hoe kan dit geschieden?’, vraagt hij (9). Als leraar van Israël zou hij dat volgens Jezus toch wel moeten weten (10). Maar Jezus komt hem op twee manieren tegemoet. Hij verzekert hem dat Hij weet waar Hij het over heeft: ‘Voorwaar, voorwaar, ik zeg u: wij spreken van wat wij weten en wij getuigen van wat wij gezien hebben’ (11). En Hij wijst hem met eenbeeld uit het Oude Testament op zijn ‘verhoging’ – dat wil zeggen op zijn dood aan het kruis (zie 12:31-34). ‘En gelijk Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, zó moet ook de Zoon des mensen verhoogd worden, opdat een ieder, die gelooft, in Hem eeuwig leven hebbe’ (14v). Met andere woorden, we hoeven het geheim van de wedergeboorte niet te kunnen narekenen, we kunnen Jezus op zijn woord geloven. Hij weet waar Hij het over heeft. Het is voor ons voldoende dat we weten waar we het resultaat van het werk van de Heilige Geest kunnen ‘beluisteren’. Dat is in het geloof in Jezus, Die zijn leven voor ons gaf aan het kruis. Waar dat geloof is, daar is een mens opnieuw geboren. Daar is een nieuwe kwaliteit van leven: eeuwig leven.

Levensheiligeing: de vrucht van de Geest

Die nieuwe kwaliteit van leven begint niet pas in het hiernamaals, maar drukt zich nu al uit in een leven met God. Jezus zei dat zijn discipelen met Hem verbonden moesten blijven om zo vrucht te kunnen dragen voor God (Johannes 15:1-17). Met Jezus verbonden blijven wil concreet zeggen dat zijn woorden in ons blijven (vers 7), dus trouw blijven aan wat Hij gezegd heeft. ‘In zijn liefde blijven’ betekent concreet zijn geboden bewaren (vers 10). Bij Jezus horen betekent doen wat Hij wil en zo vrucht dragen voor de Vader (vers 5, 8 en 16).

Het is de bedoeling dat de wedergeboorte zichtbaar wordt in een nieuw leven. De doop is daarvan het symbool. De doop drukt de eenheid met Christus uit, die door zijn sterven het oude, van God vervreemde leven ten grave gedragen heeft en die is opgestaan in een nieuw leven. Paulus schrijft: 'Wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood, opdat, gelijk Christus uit de doden opgewekt is door de majestieit des Vaders, zo ook wij in nieuwheid des levens zouden wandelen' (Romeinen 6:4). Maar het geheim van dat nieuwe leven zit niet in ons. We worden opgeroepen om een opstandingsleven te leiden (Romeinen 6), maar dat lukt ons niet door beter ons best te doen. We kunnen het goede wel willen doen, maar daarom zijn we er vanuit onszelf nog niet toe in staat (Romeinen 7). Wat God vraagt kan alleen gerealiseerd worden door te leven naar de gezindheid van de Geest (Romeinen 8, met name vers 4).

Doel van het leven van een christen is vrucht dragen voor God. Maar dat kan alleen door het werk van de Geest. De Heilige Geest maakt ons heilig (2 Tessalonicenzen 2:13; 1 Petrus 1:2). We werken ons niet zelf op tot betere mensen, maar de Geest laat zijn vrucht in ons groeien (Galaten 5:22). Een prachtig beeld, dat volstrekt duidelijk maakt dat een heilig leven niet onze tegenprestatie is voor de ontvangen genade maar juist de doorwerking daarvan. Het is genade op genade. De Heilige Geest geeft ons deel aan het totale heil van Christus Jezus, 'die ons van God is geworden: wijsheid, rechtvaardigheid, heililing en verlossing' (1 Korintiërs 1:30).

Dankzij Jezus rijpt de vrucht van de Geest in het leven van de gelovige. Een vrucht die bestaat in liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid en zelfbeheersing. Het resultaat is dat hij meer op Jezus gaat lijken, zijn beeld weerspiegelt (Romeinen 8:29, vergelijk 2 Korintiërs 3:18). Indrukwekkend is ook wat Johannes daarover schrijft:

'Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods
en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen;
(maar) wij weten, dat, als Hij zal geopenbaard zijn,
wij Hem gelijk zullen wezen;
want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is.' (1 Johannes 3:2).

De Heilige Geest is de drijvende kracht in het leven van een christen. Hij maakt ons tot wie we dankzij Jezus Christus zijn kunnen. Het is dus zaak Hem in ons leven de volle ruimte te geven. Dat is geen overbodige opmerking, want het is ook mogelijk om de Heilige Geest tegen te staan (Handelingen 7:51) of zelfs uit te doven (1 Tessalonicenzen 5:19). Bij het laatste moeten we blijkens het verband denken aan het onderdrukken van geestesuitingen, zoals profetie. We kunnen de werking van de Geest dus in de weg staan. We kunnen ons ook voor Hem openstellen. We kunnen meer of minder vol zijn van de Heilige Geest.

Vol van de Geest: doop en vervulling

Boven is al betoogd dat de uitdrukking 'dopen met de Geest' in het Nieuwe Testament alleen gebruikt wordt voor het werk van Christus, die zijn discipelen deel geeft aan zijn Geest. Het woord 'dopen' wordt daarbij gebruikt als een parallel met de doop door Johannes. Zoals Johannes doopte met water, zo zal de Messias dopen met de Heilige Geest. Gedoeld wordt dan op de uitstorting van de Heilige Geest met Pinksteren en de echo's van dit gebeuren, telkens als het werk van de Heilige Geest zich over nieuwe doelgroepen uitbreidt. De bijzondere verschijnselen die zich daarbij voordoen zijn niet bedoeld als waarmerk of graadmeter voor het persoonlijk geloof, maar als tekenen dat de Heilige Geest nu gekomen is voor alle gelovigen over de hele wereld. 'Want de Geest doorbreekt de grenzen die door

mensen zijn gemaakt' (uit: *Samen in de Naam van Jezus* van Charles Groot). Zo lezen we bijvoorbeeld in Handelingen 10:45-46, nadat Cornelius en de zijnen de Heilige Geest ontvangen hebben: 'En al de gelovigen uit de besnijdenis, die met Petrus waren medegekomen, stonden verbaasd, dat de gave van de heilige Geest ook over de heidenen was uitgestort, want zij hoorden hen spreken in tongen en God grootmaken.'

Een bijbelse term om het effect van de doop met de Geest op de gelovige te beschrijven is *vervulling*; 'zij werden allen vervuld met de heilige Geest' (Handelingen 2:4). Als markeerpunt van het tot geloof komen geldt de waterdoop. Overigens moeten we ook hier niet te individualistisch over denken. In Handelingen lezen we regelmatig dat iemand tot geloof komt (en zich laat dopen) 'met zijn huis'.⁷ Maar dat terzijde. De doop geeft de overgang aan van wereld naar kerk. Het geschenk dat daar bij hoort is de gave van de Heilige Geest. Na Pinksteren hebben alle gelovigen deel aan de zalving van de Gezalfde (1 Johannes 2:20, 27). Dit kan tot uitdrukking komen in bijzondere ervaringen. Van Paulus lezen we dat hij plotseling weer kon zien, na dagen blind te zijn geweest (Handelingen 9:17v.). Van anderen dat ze in tongen spraken en God loofden (10:46) of profeteerden (19:6). En ook in onze tijd getuigen veel gelovigen van bijzondere ervaringen bij het ontvangen van de Heilige Geest. Bijvoorbeeld toen ze tot bewust geloof kwamen, toen ze op het geloof gedoopt werden, nadat ze om vervulling met de Geest gebeden hadden, of nadat anderen met hen daarom gebeden hadden. Maar de begeleidende verschijnselen kunnen zeer uiteen lopen. Ze zijn facultatief.

Niet facultatief is een vernieuwd leven, een leven in dienst van God (Romeinen 6:16-23), een leven naar 'de gezindheid van de Geest' (Romeinen 8:5v).

Staat bij het uitstorten de vrijmacht van de gever voorop, bij het vervuld zijn met de Heilige Geest komt ook de rol van de gelovige in beeld. Als Paulus zich zorgen maakt over de christenen in Efeze en hen vermaant om niet deel te nemen aan 'de onvruchtbare werken der duisternis' (Efeziërs 5:11), dan kan hij dat ook zo onder woorden brengen: 'En bedrinkt u niet aan wijn, waarin bandeloosheid is, maar wordt vervuld met de Geest' (5:18). Dat is typerend! Al zijn praktische vermaningen – en er staan er heel wat in dit hoofdstuk – lopen hier op uit: wordt vervuld met de Geest.

Dat is spanningsvol onder woorden gebracht. 'Wordt vervuld'. Het is een passieve vorm, je kunt je niet zelf vullen met de Heilige Geest, je moet vervuld worden. Tegelijk staat het in de gebiedende wijs, het is een opdracht. We moeten ons niet bedrinken aan wijn, maar vervuld worden met de Geest. Blijkbaar gaat dat niet buiten onze keus en inzet om! De vorm die in het Grieks gebruikt wordt geeft bovendien aan dat het om een permanente opdracht gaat. Je zou het kunnen omschrijven met 'laat je voortdurend vullen met de Geest'.

De uitwerking daarvan lees je in de volgende verzen, die taalkundig allemaal van dit ene werkwoord afhangen: wordt vervuld. In een tamelijk letterlijke vertaling:

'En bedrinkt u niet aan wijn, waarin bandeloosheid is,
maar wordt vervuld met de Geest,
- onder elkaar sprekende in psalmen, lofzangen en geestelijke liederen,
- en zingende en jubelende de Here van harte,
- dankende te allen tijde in de naam van onze Here Jezus Christus God, de Vader, over alles,
- en elkaar onderdanig zijnde in de vreze van Christus.' (Efeziërs 5:18-21).

In dit gedeelte gaat het dus niet over de piekervaringen die het gevolg kunnen zijn van de vervulling met de Heilige Geest, maar over de meer blijvende verandering van gedrag en levensstijl. Het wezen van vervulling is vernieuwing.⁸ Dit wordt zichtbaar in een andere

manier van omgaan met God en met elkaar: dankzegging, lofprijzing en onderlinge dienstbaarheid. In de eerste plaats in de eredienst, maar met een natuurlijke overloop in het dagelijks leven.

De conclusie mag dus zijn dat vervuld worden met de Heilige Geest geen zaak is van afwachten. Het is een opdracht voor alle gelovigen. Iets waar ze actief naar moeten streven, al kunnen ze het nooit zelf bewerken. Dat het niet in onze macht ligt, maakt het vervuld worden met de Heilige Geest niet onzeker. Want als wij onze kinderen al het beste gunnen, ‘hoeveel te meer zal uw Vader uit de hemel de heilige Geest geven aan hen, die Hem bidden?’ (Lucas 11:13).

Dat we de vervulling met de Heilige Geest niet aan eigen inspanningen te danken hebben, brengt Paulus ook onder woorden in Galaten 3:2. Nadat Paulus de Galaten het Evangelie van Jezus Christus gebracht had, waren er anderen gekomen die beweerden dat het behoud mede afhankelijk is van de besnijdenis en het houden van de wet van Mozes. Paulus ontkent dit met alle kracht. Het heil is op geen enkele manier afhankelijk van onze verdienste. Hij zet zijn betoog kracht bij met de vraag ‘Dit alleen zou ik van u willen weten: Hebt gij de Geest ontvangen ten gevolge van werken der wet, of van de prediking van het geloof?’ (Galaten 3:2). Het antwoord is duidelijk. Het laatste is het geval. Ze hebben de Geest niet ontvangen nadat ze zich aan regels en wetten zijn gaan houden, maar toen ze het Evangelie van Jezus Christus hoorden en er geloof aan hechten.

We worden dus vervuld met de Heilige Geest als een gave die God wil geven op het gebed, als een gevolg van de verkondiging van het Evangelie van Jezus Christus.

Toerusting door de Heilige Geest: kracht en gaven

De Heilige Geest stelt ons in staat om te doen wat God van ons vraagt. Dit betreft het doen van de wil van God in het algemeen, de levensheililing. Maar ook het vervullen van de roeping die we als christenen hebben (gaven) en het verrichten van bijzondere ‘krachten’, waarin de doorbraak van het Koninkrijk van God zichtbaar wordt.

Soms wordt de Heilige Geest de ‘kracht’ van God genoemd. Zo bijvoorbeeld in de boodschap van de engel aan Maria: ‘De heilige Geest zal over u komen en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen; daarom zal ook het heilige, dat verwekt wordt, Zoon Gods genoemd worden’ (Lucas 1:35). Van de Here Jezus wordt gezegd dat God Hem heeft gezalfd ‘met de Heilige Geest en met kracht.’ Dit wordt toegelicht met de woorden ‘Hij is rondgegaan, weldoende en genezende allen, die door de duivel overweldigt waren; want God was met Hem’ (Handelingen 10:38). Op zijn beurt belooft de opgestane Here zijn discipelen ‘maar gij zult kracht ontvangen, wanneer de Heilige Geest over u komt’ (Handelingen 1:8).

Paulus durft dan ook te zeggen ‘mijn spreken en mijn prediking kwam ook niet met meeslepende woorden van wijsheid, maar met betoon van geest en kracht’ (1 Korintiërs 2:4; vergelijk 1 Tessalonikenzen 1:5). En hij verzekert Timoteüs ‘Want God heeft ons niet gegeven een geest van lafhartigheid, maar van kracht, van liefde en van bezonnenheid’ (2 Timoteüs 1:7; vergelijk Efeziërs 3:16).

Deze ‘kracht’ komt onder andere tot uiting in het doen van ‘krachten’. In de eerste plaats door Jezus Zelf.⁹ Petrus noemt hem ‘een man u van Godswege aangewezen door krachten, wonderen en tekenen, die God door Hem in uw midden verricht heeft’ (Handelingen 2:22). Maar ook anderen hebben buitengewone krachten gedaan, zoals bijvoorbeeld Filippus (Handelingen 8:13) en Paulus (Handelingen 19:11). Paulus voert dit ook aan als argument voor zijn apostelschap in 2 Korintiërs 12:12 ‘De tekenen van een apostel zijn bij u verricht met alle volharding, door tekenen, wonderen en krachten.’ Ook hier zien we dus een

opvallende, maar niet exclusieve relatie met de apostelen. In het boek Handelingen zijn het vooral Petrus en Paulus die op de voorgrond treden, en naast elkaar worden gezet. Hun woorden en daden komen zozeer overeen dat er wel gedacht wordt aan een opzettelijke paralleliesering door Lucas.¹⁰ Het kan zijn dat hij wilde laten zien dat het werk van de Heilige Geest onder de niet-joden (Paulus) volstrekt gelijkwaardig is met wat er bij de Jodenchristenen gebeurde (Petrus).

Veel tekenen en wonderen geschiedden dus ‘door de handen van de apostelen’ (Handelingen 2:43 en 5:12). Daar staat tegenover dat Filippus geen apostel was en dat ‘werking van krachten’ ook in de lijst met gaven voor de gemeente in 1 Korintiërs 12 staat. Twee kanttekeningen zijn hier op z’n plaats. In de eerste plaats een waarschuwing. Het doen van bijzondere krachten is geen enkele waarborg dat het met het geloof wel goed zit of dat God aan het werk is (Matteüs 7:22v.). Ook de ‘mens der wetteloosheid’ zal komen ‘naar de werking des satans met allerlei krachten, tekenen en bedrieglijke wonderen’ (2 Tessalonikenzen 2:9). Krachten, tekenen en wonderen vormen een ondersteuning en bevestiging van de prediking van het Evangelie, maar vormen op zichzelf geen bewijs. Want – en dat is het tweede – krachten zijn geen doel in zich. Het zijn tekenen van het Koninkrijk, die vragen om geloof. Vooral de evangelist Johannes spreekt bij voorkeur over ‘tekenen’ om aan te geven dat we niet bij het gebeuren moeten blijven stilstaan, maar moeten doorvragen naar de betekenis. De zeven wonderen van Jezus die hij beschrijft zijn een openbaring van zijn heerlijkheid. Dat zien we meteen al bij het ‘begin van zijn tekenen te Kana in Galilea’ (Johannes 2:11). De climax van het verhaal is niet dat Jezus een bruiloft van een voortijdig einde redt door water in wijn te veranderen. Maar ‘Hij heeft zijn heerlijkheid geopenbaard, en zijn discipelen geloofden in Hem.’ Dat is waar het in deze geschiedenis om gaat. En bij Jezus’ andere tekenen. Hij is dan ook teleurgesteld als na de wonderbare spijziging blijkt dat de mensen Hem alleen maar opzoeken omdat Hij hun maag heeft gevuld. Hij verwijt hen: ‘gij zoekt Mij, niet omdat gij tekenen gezien hebt, maar omdat gij van de broden gegeten hebt en verzadigd zijt’ (Johannes 6:26). En drukt hen op het hart: ‘Werkt niet om de spijs, die vergaat, maar om de spijs, die blijft tot in het eeuwige leven, welke de Zoon des mensen u geven zal; want op Hem heeft God, de Vader, zijn zegel gedrukt’ (vers 27). Het gaat niet om verzadiging hier en nu, maar om het verkrijgen van eeuwig leven. Zoals gezegd komt ‘werking van krachten’ ook voor in de opsomming van gaven in 1 Korintiërs 12. Zo komen deze krachten te staan in het kader van de vervulling van de gehele roeping van de gemeente. De Heilige Geest geeft niet alleen kracht om het werk te doen, of bijzondere tekenen als bevestiging, Hij geeft alles wat nodig is om op een bekwame manier onze taak te vervullen. Dat noemt Paulus ‘charismata’, genadegaven die de Heilige Geest geeft al naar gelang Hij dat nodig vindt met het oog op een goed functioneren van de gemeente. In onderdeel 2.3 zullen we hier breder op ingaan.

Garantie voor de toekomst: verzegeling met de Heilige Geest

Het is de Heilige Geest die ons verbindt aan Christus (Efeze 1:13) en ons er van verzekert dat we kinderen van God zijn (Romeinen 8:9, 14-16). Ieder die tot geloof in Jezus komt, ontvangt de Heilige Geest. Met minder kan het ook niet toe, want ‘indien iemand [...] de Geest van Christus niet heeft, die behoort Hem niet toe’ (Romeinen 8:9). Dat is een ernstig woord. In het verband van Romeinen 8 gaat het over leven naar de gezindheid van de Geest. De Geest van Christus hebben uit zich in het verlangen en het streven om te leven overeenkomstig Gods bedoeling. Wie de genade ziet als een vrijbrief om maar raak te zondigen, heeft niets

begrepen van het Evangelie (Romeinen 6:1vv). We zijn gered om te leven voor God (Romeinen 6:12vv).

Maar deze woorden zijn niet bedoeld om oprechte gelovigen die weten dat ze tekortschieten in levensheilige aan het twijfelen te brengen. Juist niet. Paulus verzekert de Efeziërs: ‘in Hem [Christus] zijt gij, toen gij gelovig werdt, ook verzegeld met de heilige Geest der belofte’ (Efeziërs 1:13).¹¹ Verzegeling wil zeggen dat Christus ons tot zijn eigendom verklaart. Dat maakt Hij duidelijk door het stempel van zijn Geest op ons te drukken. Door dat waarmerk zijn we voor altijd herkenbaar als mensen die bij Hem horen. In het volgende vers noemt Paulus de Heilige Geest ‘een onderpand van onze erfenis’ (Efeziërs 1:14; vergelijk 2 Korintiërs 1:22; 5:5). Hij is de zekerheid dat de erfenis – het volle heil, het Koninkrijk van God, het eeuwige leven, de nieuwe hemel en de nieuwe aarde – ons niet zal ontgaan. Want dat is het mooie van genade. Als onze redding niet van onszelf, maar alleen van God afhankelijk is, dan blijft er geen spoor van onzekerheid over.

Ook dit mag ons natuurlijk niet gemakzuchtig of slordig maken. Paulus schrijft: ‘bedroeft de heilige Geest Gods niet, door wie gij verzegeld zijt tegen de dag der verlossing’ (Efeziërs 4:30). Uit het verband van het hoofdstuk is af te leiden dat het allerlei vormen van liefdeloos gedrag zijn waarmee we de Heilige Geest op het hart trappen. Het krenkt Hem als Hij ziet dat Gods kinderen zo weinig op hun Vader lijken.

Maar ook dit is niet bedoeld om de ontvangen genade ter discussie te stellen. Ook als een cadeau niet helemaal wordt uitgepakt, blijft gelden: eens gegeven, blijft gegeven. God zal zijn werk in ons afmaken. ‘Want die Hij tevoren gekend heeft, heeft Hij ook tevoren bestemd tot gelijkvormigheid aan het beeld zijs Zoons, opdat Hij de eerstgeborene zou zijn onder vele broederen; en die Hij tevoren bestemd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt’ (Romeinen 8:29v).

Dit is zó zeker dat Paulus zelfs kan zeggen ‘Zo is dan wie in Christus is een nieuwe schepping; het oude is voorbijgegaan, zie, het nieuwe is gekomen.’ (2 Korintiërs 5:17). De grote toekomst is in het geloof al realiteit. Al weet Paulus ook wel van de andere kant: ‘wij, die de Geest als eerste gave ontvangen hebben, zuchten bij onszelf in de verwachting van het zoonschap: de verlossing van ons lichaam’ (Rom. 8:23). Maar ook al zijn we er nog niet, we hebben het al wel. Door het geloof in Jezus Christus, Die ons zijn Geest als onderpand gegeven heeft.

2.3 De Heilige Geest en de gemeente

Gaven van de Geest

Nog maar enkele tientallen jaren is er in gereformeerde Nederland vrij veel aandacht voor geestesgaven en gavengericht gemeente-zijn. Daarbij wordt er niet zelden nogal massief gesproken over *de* gaven van de Geest, alsof het om een duidelijk afgebakend begrip gaat. In het Nieuwe Testament ligt de zaak wel wat gecompliceerder. Het Griekse woord *charisma*, genadegave, komt zeventien keer voor, waarvan tien of elf keer in de betekenis zoals wij die kennen: gaven die christenen gekregen hebben om anderen te dienen. De andere keren wordt het begrip meer algemeen gebruikt. Het woord *charisma* komt het meest voor in 1 Korintiërs 12. Maar liefst vijf keer. In dit hoofdstuk (in vers 8-10) vinden we ook een opsomming van een aantal mogelijke gaven. Een tweede opsomming treffen we aan in Romeinen 12:6-8. De enige gemeenschappelijke factor is ‘profetie’. Voor de rest zijn beide rijtjes geheel verschillend. Dat moet ons voorzichtig maken. Het zijn voorbeelden van gaven

zoals die in de verschillende gemeenten functioneerden; geen voorschriften voor alle plaatsen en alle tijden.

Als derde opsomming wordt wel Efeziërs 4:11 genoemd. Maar daar wordt in het Grieks een ander woord gebruikt en daar gaat het bovendien om mensen die een bijzondere positie innemen en niet om gaven die in de breedte van de gemeente voorkomen.

Het kan dus geen kwaad om eerst maar eens een werkdefinitie te geven van wat we met ‘gaven van de Geest’ bedoelen. Een mogelijke omschrijving is: *Gaven zijn alle mogelijkheden die de Heilige Geest aan de gelovigen geeft om mee te helpen aan de voortgang van het Koninkrijk van God, aan het welzijn van alle mensen. Oorsprong van de gaven is de Heilige Geest, het centrum is Jezus Christus en het doel is de opbouw van de gemeente en het welzijn van allen.*

Gaandeweg zullen verschillende elementen van deze werkdefinitie de revue wel passeren, als we in grote stappen door 1 Korintiërs 12-14 wandelen en onderweg wat opmerkingen plaatsen.¹² Vooraf is het goed dat we ons realiseren dat Paulus hier niet systematische een leer over de gaven van de Geest ontwikkelt, maar dat hij nogal corrigerend reageert op een scheefgegroeide situatie in Korinte. Daar zullen we bij het lezen rekening mee moeten houden. We zullen niet alleen moeten letten op wat hij beschrijft, maar zeker ook hoe hij een en ander beoordeelt. De beschrijving is niet normatief. De aanwijzingen van de apostel zijn dat wel.

Jezus is Here (12:1-3)

In het begin van de brief (1:4-7) heeft Paulus God gedankt dat de christenen in Korinte absoluut geen gebrek aan gaven hebben. Maar hier trapt hij toch ook een beetje op de rem. Ze zouden zonder veel nadenken overal enthousiast over kunnen zijn en hun kritischezin verliezen. Maar hij wil niet dat ze ‘onkundig’ zijn, dat ze zonder kennis van zaken alles voor zoete koek slikken wat zich als ‘geestelijk’ aandient. Blind ergens achter aan hollen is heidens. Christenen moeten weten waar ze mee bezig zijn. Ze moeten niet denken ‘het is bijzonder, dus het zal wel van de Heilige Geest zijn.’ Of iets al dan niet spectaculair oogt, is niet belangrijk. Het gaat om de inhoud.

Het belangrijkste om op te letten is niet wat er gebeurt, maar wat er beleeden wordt. Waar Jezus als Heer beleeden wordt, daar is de Heilige Geest aan het werk. Waar Jezus aan de kant geschoven wordt, daar is geen sprake van de Geest van God. Is het nodig dat te zeggen? Blijkbaar wel. Ook christenen kunnen gaan denken dat ze Jezus niet (meer) nodig hebben. Ze zijn zo geestelijk dat ze rechtstreeks met God in de hemel contact hebben. Het leven van Jezus op aarde is voor hen van geen belang.

Niemand die door de Geest van God spreekt zal zeggen ‘vervloekt zij Jezus’. Het zal niet toevallig zijn dat hier ‘Jezus’ staat en niet ‘Christus’. Het gaat hier niet om mensen die het christelijk geloof vaarwel zeggen, maar om gemeenteleden die beweren dat ze onder leiding van de Heilige Geest spreken en dan zeggen dat Jezus van Nazareth er niet toe doet.

Waarschijnlijk claimen ze contact met de verhoogde Heer in de hemel door de Heilige Geest en menen ze dat het leven van Jezus op aarde voor het geloof niet relevant is. Met andere woorden, ze stellen geestelijke ervaringen boven de heilsgeschiedenis. Daar tegenin stelt Paulus met nadruk: Jezus is Heer. Je mag geen onderscheid maken tussen de aardse Jezus en de verhoogde Heer in de hemel. Dat doen zou een ernstige misvatting zijn. Want alleen dankzij de Zoon van God die mens werd, die leefde, stierf en opstond uit de dood, kunnen we bij God komen. Zonder Jezus zijn allerlei geestelijke manifestaties en ervaringen boerenbedrog. Het gaat in de kerk om het ene werk van de ene God: Vader, Zoon en Heilige

Geest. Wie het werk van de Heilige Geest in stelling zou willen brengen tegen de belijdenis van Jezus als Heer, zit op dood spoor.

Het veelkleurige werk van de ene God (12:4-6)

Paulus benadrukt dat het bezig zijn in de gemeente in al zijn verscheidenheid uitgaat van dezelfde God. De drieslag genadegaven, bedieningen, werkingen zal niet als een strikte indeling bedoeld zijn. ‘Werkingen van krachten’ wordt in vers 10 ook tot de gaven gerekend, evenals ‘het dienen’ in Romeinen 12:7. Van een absolute scheiding is dus geen sprake. Wel doet ‘genadegaven’ meer denken aan het functioneren van alle gemeenteleden en ‘bedieningen’ meer aan vaste posities van sommigen (zie ook vers 28-30). Bij ‘werkingen’ ten slotte zullen we waarschijnlijk moeten denken aan herkenbare manifestaties van de kracht van God, vaak aangeduid met de drieslag ‘tekenen, wonderen en krachten’.¹³

Maar de bedoeling is hier niet om het onderscheid aan te geven, maar om te benadrukken dat dit alles in al zijn veelkleurigheid het werk van dezelfde God is. En aangezien God Eén is, is zijn werk dat ook. Er kan binnen de gemeente dus nooit sprake zijn van concurrentie tussen verschillende gaven, of tussen gaven en diensten, of wat dan ook. God heeft geen tegenstrijdige bedoelingen. Alles in de gemeente moet zich voegen naar zijn ene heilsplan.

Het veelkleurige werk van de ene Geest (12:7-11)

De eenheid van het werk van God wordt nu verder uitgewerkt voor de verschijnselen die aan de Geest worden toegeschreven, de ‘openbaring van de Geest’. Dat wil zeggen datgene waarin de Heilige Geest Zich manifesteert.

De oorsprong van de gaven is de Heilige Geest. Hij deelt zijn gaven naar eigen believen uit. En Hij slaat daarbij niemand over (zie ook 1 Petrus 4:10). Ook hier is dus geen sprake van eigen verdienste of eigen prestatie. Een christen met meer in het oog springende gaven is niet belangrijker dan één met een op het oog bescheidener bijdrage aan het gemeenteleven. Rijkdom kan gevvaarlijk zijn, niet alleen als het om geld gaat. De zelfoverschatting ligt snel op de loer.

Gaven van de Geest zijn niet de christelijke variant op de trend van zelfrealisering in onze cultuur. De spits is niet de succesvolle ontplooiing van de eigen religieuze aanleg, maar de inlijving in het lichaam van Christus, de gemeente, om zo samen met al de heiligen Gods bedoeling te realiseren ‘tot welzijn van allen’. Want dat is het doel. Heel algemeen gesteld: ‘tot wat nuttig is’. Wie op zoek is naar zijn gaven, moet zich dus afvragen: ‘waarmee kan ik anderen het beste dienen? wat kan mijn bijdrage zijn aan het welzijn van mensen, binnen of buiten de gemeente? waar wil God mij gebruiken?’ Het geheim zit niet in het scoren met je gaven, maar in de beschikbaarheid voor God en de naaste.

Er is een grote en speelse verscheidenheid van gaven. In Romeinen 12 vinden we een grotendeels andere opsomming dan hier (vergelijk echter ook vers 28-30). Beide lijsten zijn niet uitputtend, zo zijn ze ook niet bedoeld. In 1 Korintiërs 7:7 duidt Paulus zijn ongehuwd zijn bijvoorbeeld ook aan als een charisma. De meer bijzondere gaven, zoals spreken in tongen en gaven van genezing, worden in Romeinen niet genoemd. Daar mag niet de conclusie uit getrokken worden dat ze alleen in Korinte voorkwamen. In het boek Handelingen wordt vaak melding gemaakt van het spreken in tongen en van allerlei genezingen, zoals de Here Jezus na het geven van het zendingsbevel Zelf had aangekondigd: ‘Als tekenen zullen deze dingen de gelovigen volgen: in mijn naam zullen zij boze geesten uitdrijven, in nieuwe tongen zullen zij spreken, slangen zullen zij opnemen, en zelfs indien zij iets dodelijks drinken, zal het hun geen schade doen; op zieken zullen zij de handen leggen

en zij zullen genezen worden' (Markus 16:17-18). Wel zal het zo zijn dat Paulus in 1 Korintiërs 12 met name van de meer bijzondere gaven zegt dat ze door dezelfde Geest gegeven zijn omdat die het meest de eenheid van de gemeente bedreigden.

Tussen de regels door krijg je de indruk dat er in Korinte een sfeer was ontstaan van tegen elkaar opbieden met bijzondere gaven. Lees bijvoorbeeld de eerste vijf verzen van hoofdstuk 13. Maar daar zijn gaven niet voor bedoeld. Paulus vermaant hen: 'Zo moet ook gij, omdat gij naar geestelijke gaven streeft, trachten uit te munten tot stichting van de gemeente' (1 Korintiërs 14:12). Gaven zijn dus geen doel maar middel. Wij moeten het doel in het oog houden. De Heilige Geest zal dan de juiste middelen geven. De vraag is niet of alle gaven er wel zijn, maar of het Koninkrijk gebouwd wordt, of de gemeente gesticht wordt, of het Evangelie verder komt en vrucht draagt. Wie daarnaar verlangt, mag zich verwachtingsvol uitstrekken naar de gaven van de Geest.

Leden van één lichaam (12:12-27)

Om duidelijk te maken wat hij bedoelt, gebruikt Paulus het beeld van een lichaam. 'Want gelijk het lichaam één is en vele leden heeft, en al de leden van het lichaam, hoe vele ook, één lichaam vormen, zo ook Christus' (vers 12). Dat is heel kernachtig gezegd. Op een bepaalde manier *is* de gemeente 'lichaam van Christus'. Natuurlijk bedoelt hij daarmee niet dat de opgestane Here alleen lichamelijk bestaat in de gemeente. Dat zou volstrekt in tegenspraak zijn met hoofdstuk 15, waar hij breedvoerig schrijft over het belang van de lichamelijke opstanding van Christus. Maar toch ... christenen zijn leden van het lichaam van Christus.¹⁴

Het geheel is meer dan de som van de delen. Dat is het geheim van een lichaam. Een oog alleen kan iets zien, maar niet grijpen. Een hand alleen zou in de blinde rondtasten. Als oog en hand samenwerken kan er iets worden vastgepakt.

In dit verband brengt Paulus ook het gedoopt zijn met (in, door) de Geest ter sprake. 'Want door één Geest zijn wij allen tot één lichaam gedoopt' (vers 13). In Korinte waren veel geestelijk 'begaafde' mensen. Maar er was weinig samenzwering. Er was sprake van onenigheid (hoofdstuk 1-4), van grove zonde (5) en van ruzies die tot voor de rechbank uitgevochten werden (6). In zo'n sfeer zou je zelfs het goede wat God geeft op een verkeerde manier kunnen gebruiken. Gaven van de Geest worden dan kwaliteiten waar je op kunt pochen. Dienstbetoon wordt een prestatie waar je om geprezen wilt worden. Bijzondere openbaringen worden bewijzen dat jij belangrijker bent dan een ander. Daarom benadrukt Paulus dat we allemaal door een en dezelfde Geest gedoopt zijn en dat dit juist zou moeten leiden tot eenheid. Het één lichaam van Christus zijn en het gedoopt zijn met een en dezelfde Geest vallen hier samen. Daaruit mag de conclusie getrokken worden dat wie tot het lichaam van Christus behoort, met de Heilige Geest gedoopt is. Dat is niet wat christenen van elkaar onderscheidt, dat is wat hen samenbindt.

En dus staan ook de gaven van de Geest hier in het teken van de onderlinge verbondenheid en het onderling meelevens. Niet alleen voor het goed *functioneren* van de gemeente hebben we elkaar, elkaars gaven, nodig. Eén lichaam zijn wil ook zeggen: er voor elkaar *zijn*. Binnen de gemeente wordt er gestreefd naar gelijkwaardigheid en gemeenschappelijkheid (vers 22-26). Blijde en verdrietige dingen worden samen gedeeld. Niemand wordt naar de ogen gezien en niemand wordt laag neergezet. Allen worden met dezelfde zorg omringd. Dit alles is in één woord samen te vatten: liefde.

Ieder op de juiste plaats (12:28-31)

Al in vers 18 is gezegd dat God elk lid zijn eigen plaats in het lichaam heeft aangewezen. Die gedachte wordt nu uitgewerkt. Hetzelfde werkwoord wordt herhaald, al wordt het hier vaak anders vertaald, bijvoorbeeld met ‘aangesteld’.

Dat alles en iedereen zijn plaats krijgt, wil niet zeggen dat het maar één pot nat is. De eerste drie die genoemd worden – apostelen, profeten en leraars – worden duidelijk apart gezet.

Niet alleen doordat ze apart worden genummerd, maar ook omdat hier personen genoemd worden en er in de rest van de opsomming alleen van gaven sprake is. Met andere woorden het gaat hier niet over incidentele geestesuitingen, maar over een blijvende roeping. Er waren erkende apostelen, profeten en leraren, die van Paulus hier een eerste plaats krijgen. Het doet er in dit verband niet toe of we bij ‘apostelen’ alleen aan de twaalf plus Paulus zelf moeten denken, of aan een bredere kring van kerkelijke gezanten.

Het zal niet toevallig zijn dat deze drie elk op hun eigen manier iets te maken hebben met het spreken namens God. Het Woord van God vormt de leidraad bij alles.

De rest van de opsomming vertoont een grote verscheidenheid. Verschillende van de eerder genoemde meer bijzondere gaven worden vermeld, maar nu ook twee die naar ons idee meer bij iemands natuurlijke talenten aansluiten, namelijk dienen en leiding geven. De boodschap blijft hetzelfde, of we nu een bijzondere roeping hebben, of buitengewone gaven, of gaven die we gewoner vinden, we hebben het allemaal gekregen van de Heilige Geest om onze plek in het geheel in te nemen zoals God dat wil. Net zogood als een lichaam maar twee ogen nodig heeft, hoeft niet ieder apostel te zijn of leiding te kunnen geven of wat dan ook. Let er op dat er voor het spreken in tongen geen uitzondering gemaakt wordt. Ook daarvan geldt ‘Spreken soms allen in tongen?’ En het antwoord op deze vraag is net als bij alle andere ‘nee’. De suggestie, bijvoorbeeld in het bekende begeleidende boekje bij de Alpha cursus van Nicky Gumbel,¹⁵ dat de gave van het spreken in tongen voor alle christenen ‘beschikbaar’ is, lijkt me dan ook onjuist. Laat staan dat het spreken in tongen een zo verplichtend karakter draagt dat men zonder dat geen christen kan zijn. Dit laatste wijst Gumbel overigens ondubbelzinnig af.

Op het gebied van de charismata is dus veel mogelijk. Ieder mag daarbij voor zich naar het best mogelijke streven. Een verlangen naar meer is volstrekt legitiem, zolang het maar niet ontaardt in een staat van permanente ontevredenheid. En zolang de onderlinge liefde maar niet in gevaar komt, want liefde is waar het uiteindelijk om draait. De gaven zijn de verpakking waarin de liefde geschenken wordt.

De kern van de zaak (hoofdstuk 13:1-7)

De drijfveer bij alles behoort dus liefde te zijn. In de compositie van het gedeelte over het functioneren van de gaven in de gemeente (12-14) heeft Paulus het loflied op de liefde opzettelijk in het midden gezet. De liefde staat letterlijk en figuurlijk centraal.

Zonder de liefde hebben de grootste prestaties, de meest spectaculaire gaven of zelfs de grootste daden van schijnbare zelfopoffering geen enkele waarde. Hoe vaak kijken we niet naar de buitenkant: de grootste kerk, het mooiste orgel, de hoogste collecteopbrengst, de meeste activiteiten, ... Maar durven we de motieven erachter ook te toetsen? ‘Zij wordt niet verbitterd, zij rekent het kwade niet toe’ (vers 5). Alleen dat al. Hoeveel verbittering en rancune is er niet in de kerken te vinden?

1 Korintiërs 13 is een lofzang op de liefde. In het Grieks ‘agapè’. Een woord dat in het Nederlands nauwelijks nog te vertalen is. Wij verwarring liefde al gauw met warme gevoelens, verliefdheid, erotiek of seksualiteit. In de Bijbel is liefde wat anders. Het is belangeloze gerichtheid op de ander. Het is het weerspiegelen van het karakter van God. Het

is een voorschot op de eeuwigheid. Heel mooi formuleert F.J.Pop: ‘Het belangrijkste van de agapè is wellicht, dat zij zeer sterk in eschatologisch licht staat. In haar wordt de eigen aard van het rijk Gods reeds enigermate tot een ervaarbare, in de gemeente werkzame werkelijkheid.’¹⁶

Gaven zijn tijdelijk, liefde is eeuwig (13:8-13)

De liefde behoort tot de zaken die onvergankelijk zijn. Gaven hebben maar een beperkt nut. Ze zijn nodig in deze fase van Gods plan met wereld en gemeente. Maar ze zijn eindig. Dit wil niet zeggen dat de gaven in het algemeen of de meer spectaculaire gaven in het bijzonder tot de apostolische tijd beperkt blijven. Uit vers 8 wordt wel eens afgeleid dat tongentaal niet bedoeld is voor nu. Er staat immers dat ze zullen verstommen. Maar dan zou je dat ook moeten zeggen van ‘profetie’ en van ‘kennis’. Het onvolkomene zal pas verdwijnen als het volmaakte gekomen is. Dat zal het geval zijn als we God ten volle kennen (vers 12) en daarvan zal pas in het hiernamaals sprake zijn. Er is dus geen reden om te veronderstellen dat de werking van de Heilige Geest, zoals die in het Nieuwe Testament beschreven wordt, zich niet tot aan de komst van Christus zou voortzetten.

Er zijn drie zaken van blijvende waarde: geloof, hoop en liefde. Met deze drie wordt vanaf het begin de kern van het christen-zijn omschreven. Geloof dat is het vertrouwen op God, een relatie van afhankelijkheid. Hoop is de zekerheid dat God geeft wat Hij belooft, een vast vertrouwen in de toekomst. Liefde is de weerspiegeling van het wezen van God, een gerichtheid op de ander. Deze drie hangen met elkaar samen. Al in vers 7 had Paulus van de liefde gezegd ‘alles gelooft zij, alles hoopt zij’. Dat is geen verklaring van goedgelovigheid of naïviteit. Het wil zeggen dat wie liefheeft er op vertrouwt dat niets bij God onmogelijk is en dat er dus geen grens is aan wat we mogen verwachten.

Misschien zouden wij geneigd zijn het geloof als belangrijkste van deze drie te kwalificeren. Door het geloof worden we immers behouden. Maar Paulus zegt: de meeste is de liefde. Geloof en hoop beschrijven aspecten, maar liefde is de samenvatting van de bedoeling van God.¹⁷ Liefde valt samen met de wil van God, met het wezen van God. Want God is Liefde (1 Johannes 4:8).

Streven naar het beste voor de gemeente (14:1-20)

Het gaat om de liefde. Die moet nagejaagd worden (14:1). Dat is de weg ‘die nog veel verder omhoog voert’ (12:31). Maar dat sluit niet uit dat er ook naar de hoogste gaven gestreefd mag worden. Maar wat is het hoogste? Paulus is daar duidelijk over: datgene wat uitmunt tot stichting van de gemeente (14:12). Profetie, het duidelijk verwoorden van de bedoeling van God, is dan meer nastrevenswaard dat het spreken in tongen. Daar hebben anderen meer aan.

Dit is niet bedoeld om tongentaal te diskwalificeren. Paulus zou wel willen dat allen in tongen spraken (14:5) en hij had die gave zelf ook in ruime mate (14:18). Maar hij vindt andere gaven belangrijker: profetie en wat daarmee verwant is, zoals een openbaring, of kennis, of onderricht (14:6). Want dat is nuttiger. Tenzij het spreken in tongen kan worden uitgelegd. Maar dat is weer een gave apart.

Paulus kijkt dus vooral naar het nut voor de ander, voor de gemeente. Dat is de aard van de liefde. Er is niets mis met religieuze ervaringen. Spreken in tongen is prima. Maar binnen de gemeente is het maar van beperkte waarde omdat er geen sprake is van communicatie. De ander is er niet mee geholpen, want hij begrijpt er niets van. In het publiek in tongen spreken, schiet dus zijn doel voorbij. Tenzij het uitgelegd kan worden.

Wie in een tong spreekt moet dus bidden dat hij het ook uit mag leggen. Het uitleggen kan overigens ook door iemand anders gebeuren (vers 27). Waar het op aan komt is, dat men er naar moet streven om volwassen te worden in het verstand (vers 20). Het spreken in tongen gaat niet buiten de wil om, men kan besluiten te spreken of te zwijgen (vers 28). Het gaat wel buiten het verstand om, zonder uitleg leidt het niet tot beter inzicht. Maar het gaat in het christelijk geloof om een boodschap die gehoord, begrepen en geloofd moet worden. Daar kan het spreken in tongen niet aan bijdragen. Althans niet zonder uitleg. Het zou dan kinderlijk zijn om juist hiernaar te streven. Het is volwassen om ‘liever vijf woorden met mijn verstand [te] spreken, om ook anderen te onderwijzen, dan duizenden woorden in een tong’ (vers 19).

Geloof of ongeloof (vers 21-25)

De vraag wat het meest nuttig is, kan ook anders geformuleerd worden: wat leidt tot geloof? Aan de hand van een citaat uit Jesaja 28:11v en een praktijkvoorbeeld betoogt Paulus dat spreken in een vreemde taal niet bijdraagt aan geloof. Wie in zijn eigen taal niet naar het woord van God luistert, zal dat in een vreemde taal al helemaal niet doen. In die zin is tongentaal een ‘teken’ voor ongelovigen, voor mensen die het woord van God afwijzen. Maar profetie, het doorgeven van het woord van God in duidelijke taal, is een teken voor (potentiële) gelovigen.

Wanneer er gasten bij de gemeentesamenkomst aanwezig zijn en er wordt in tongen gesproken, dan worden ze daar niet wijzer van. Het is wartaal voor hen. Maar als er geprofeteerd wordt, dan zal het Woord van God zijn werk doen. Het dringt door tot diep in hun hart en voert tot aanbidding.

De Heilige Geest is doelgericht, uit op verbreiding van het Evangelie van Jezus Christus. En dus mag alles aan dat doel gemeten worden. Helpt iets het Evangelie verder, voert het tot geloof? Het is een goed criterium voor gemeenteopbouw. Een toetssteen voor vernieuwing. Te vaak wordt iets verworpen of juist bejubeld omdat het nieuw is. De een is bezorgd als hij hoort van iets dat hij niet kent. De ander is voortdurend op zoek naar iets anders uit onvrede met het bestaande. Beiden zouden zich moeten afvragen wat het effect is. Leidt vasthouden aan tradities tot meer geloof? Is de nieuwste hype werkelijk tot opbouw van de gemeente? Ook vandaag kan de casus van Paulus een goede toetssteen zijn: wat ervaart iemand die te gast is in de gemeente? Denkt hij ‘dit is wartaal’? Of voelt hij zich begrepen en doorzien en roept hij uit ‘werkelijk, hier kun je God ontmoeten!’

Een God van vrede (vers 26-36)

Het hoofdstuk loopt uit op een aantal uiterst concrete en praktische aanwijzingen voor de samenkomst van de gemeente. Uiteraard is dit geen model voor de kerk van alle tijden en alle plaatsen, maar een poging om de situatie in Korinte in goede banen te leiden. Niettemin valt hier veel van te leren.

Bijvoorbeeld dat het niet verkeerd is als verschillende mensen een bijdrage leveren aan de eredienst, tot stichting van de gemeente. Niet om hun vroomheid te etaleren, maar om anderen te dienen. Voor het spreken in tongen betekent dit: ieder op zijn beurt, niet teveel in één dienst en niet zonder dat het uitgelegd kan worden. Voor profetie geldt iets vergelijkbaars: één voor één, niet meer dan twee of drie, profetie moet beoordeeld worden en een directe openbaring gaat vóór. Hieruit kan afgeleid worden dat profetie meer is dan schriftuitleg. Een profeet kan een openbaring ten deel vallen. Dat is geen thuis voorbereide preek, maar een direct spreken onder leiding van de Heilige Geest. Dat wil aan de andere

kant weer niet zeggen dat we hier met een hogere vorm van spreken namens God te maken hebben. Juist niet. Profetieën moeten getoetst worden (vergelijk 1 Tessalonicenzen 5:19-21), de Heilige Schrift niet. De Schrift is Gods geopenbaarde waarheid voor altijd. Maar profetie kan een gemeente de weg wijzen in een concrete situatie.

Wie beweert dat hij onstuitbaar aan het woord moet zijn omdat hij de woorden van God niet kan binnen houden, is bij Paulus aan het verkeerde adres. Zo werkt de Heilige Geest niet. Zijn argument daarbij is van een schitterende eenvoud: ‘God is geen God van wanorde, maar van vrede’ (vers 33). God wil niet dat er ruzie ontstaat en dat men elkaar overschreewt. Geestelijke mensen zoeken de vrede.

Dat geldt ook voor het optreden van de vrouwen. De Korintiërs vielen wat dit betreft nogal uit de toon bij wat in ‘alle gemeenten der heiligen’ (vers 34) gebruikelijk was. Aangezien Paulus in 11:5 spreekt over vrouwen die bidden en profeteren, zullen we het ‘zwijgen’ hier niet absoluut moeten nemen. Ook in hoofdstuk 11 gaat het blijkens vers 17 over het samenkommen van de gemeente. Dus het gaat er niet om dat vrouwen geen bijdrage mogen leveren aan de samenkomst, maar dat zij ‘ondergeschikt’ moeten blijven (vers 34). Zij mogen de vrede niet verstoren door met een beroep op de Heilige Geest zich te verheffen boven degenen aan wie ze ondergeschikt zijn. Blijkbaar gebeurde dat in Korinte op een manier die Paulus ongepast vond.

Slotakkoorden (vers 37-40)

De compositie van hoofdstuk 12-14 sluit af met een drietal stevige slotakkoorden.

In de eerste plaats dat niemand er zich op mag beroepen dat hij een profeet of een geestelijk mens is om tegen Paulus in te gaan. Wat de apostel schreef was een gebod van de Here. We zijn hier terug bij het begin van hoofdstuk 12. De Heilige Geest gaat niet in tegen Jezus Christus en dus ook niet tegen degenen die door Hem als apostel zijn aangesteld. Laat iemand dus goed weten wat hij doet als hij meent dat hij Paulus of een van de andere apostelen wel kan tegenspreken. Hun woorden zijn geen vrijblijvende adviezen. We vinden de waarheid niet zelf uit. Met een variatie op Paulus, het Woord van God is niet bij ons begonnen en het is niet ons exclusieve voorrecht. De waarheid is voorgegeven en wij conformeren ons er aan. Niemand kan met een beroep op rechtstreekse openbaring van God de Bijbel overbieden of terzijde schuiven.

In de tweede plaats vat Paulus zijn onderwijs over spreken in tongen en profetie samen in één zin: ‘streeft ernaar te profeteren, en belemmt het spreken in tongen niet’ (vers 39). De onderlinge verhouding is daarmee goed getekend. Spreken in tongen is prima. Het moet niet belemmerd worden. Maar profeteren is beter. Daar moet actief naar gestreefd worden. En hij sluit af met de algemene oproep ‘Laat alles betrouwbaar en in goede orde geschieden’ (vers 40).

2.4 Enkele grondlijnen

In dit hoofdstuk is geprobeerd de gegevens uit het Nieuwe Testament zoveel mogelijk voor zichzelf te laten spreken. Enkele grondlijnen passeren nu nog kort de revue met het oog op verdere doordenking voor onze eigen situatie.¹⁸

Christus en de Geest

Zoals de Zoon gekomen is om de wil van de Vader te doen, zo stelt de Heilige Geest zich in dienst van Christus om zijn werk op aarde voort te zetten. Het is Christus, de in het Oude Testament beloofde Messias, die van zijn Geest uitdeelt aan alle gelovigen om hen toe te rusten voor het werk dat Hij van hen verwacht. Dat is in de eerste plaats de verkondiging van het Evangelie aan de hele wereld.

Het is een reëel gevaar dat we het werk van de Zoon losmaken van zijn zending door de Vader, bijvoorbeeld alsof God de Vader de zonde wil straffen, maar de Zoon dat gelukkig voor ons voorkomt. Of dat we het werk van de Heilige Geest verzelfstandigen ten opzichte van de bediening van Jezus. Dit is waarschijnlijk wat er in Korinte gebeurd was ('vervloekt zij Jezus'), maar dit kan opnieuw gebeuren als we op een verkeerde manier het werk van de Heilige Geest centraal stellen. Als het niet meer om Jezus gaat, om kruis en opstanding, dan zijn we de kern van het werk van de Heilige Geest kwijt, al gebeuren er spectaculaire wonderen en al voelen we ons dicht bij God.

Deze opmerking is absoluut niet bedoeld om de belangstelling voor de Heilige Geest af te remmen. Want door Hem krijgen we deel aan al de schatten van de rijkdom van Christus. De toegenomen aandacht voor het werk van de Heilige Geest is zeker toe te juichen. Mits het geen geïsoleerd thema wordt. De Geest is niet uit op het bevorderen van spirituele gevoelens. Het is de Geest van Christus die ons wil brengen tot de belijdenis dat Jezus Heer is.

Je zou bij het werk van de Heilige Geest van 'gerealiseerde eschatologie' kunnen spreken. De Heilige Geest vertegenwoordigt in het heden de grote toekomst van God, die mogelijk geworden is dankzij Jezus Christus. Dat er een nieuwe hemel en een nieuwe aarde komt, is net zo zeker als dat de Heilige Geest met Pinksteren is uitgestort. De Geest van Christus is de garantie dat de hoop op een betere wereld geen illusie is.

De Heilige Geest en de gelovige

De Heilige Geest vertegenwoordigt de nieuwe schepping ook in de gelovige. Wie in Christus is, is nieuwe schepping. Maar we zijn dat niet krachtens iets in onszelf, maar krachtens de inwoning van de Heilige Geest. En dat is maar goed ook. Want anders zou bij onze feilbaarheid onze redding voortdurend op de tocht staan. Maar nu is ze zeker. Want de Heilige Geest is ons gegeven als een onderpand, een voorschot waardoor het totaal gegarandeerd wordt.

Paulus zegt '... de hoop maakt niet beschaamd, omdat de liefde Gods in onze harten uitgestort is door de heilige Geest, die ons gegeven is, zo zeker als Christus, toen wij nog zwak waren, te zijner tijd voor goddelozen is gestorven' (Romeinen 5:5v). Daarmee geeft hij een dubbele fundering voor de vastheid van onze hoop. In de eerste plaats in het werk van de Heilige Geest in ons hart. En mocht dat nog onvoldoende zekerheid geven, dan legt hij er nog een tweede vloer onder: Christus, die bereid was voor zondaren te sterven.

De ervaring van het werk van de Heilige Geest in het eigen leven wordt wel aangeduid met de term 'doop in de Geest'. Dat is vanuit het Nieuwe Testament gezien minder juist. Die uitdrukking wordt niet gebruikt voor de individuele ervaring, maar voor het collectieve werk van Christus die na zijn verhoging zijn Geest uitstort op zijn volk. Maar dit sluit persoonlijke ervaring niet uit maar in. Niet op een individualistische wijze. We worden door de Geest tot één lichaam gedoopt en krijgen de Heilige Geest niet op persoonlijke titel. Dat is mijns inziens de betekenis van de handoplegging door de apostelen, waarvan in Handelingen verschillende kerken sprake is. Nieuwe gelovigen krijgen deel aan de ene Geest van de ene

Kerk. Inlijving in de gemeente van Jezus Christus en persoonlijk vervuld en verzegeld worden met de Heilige Geest horen bij elkaar. In gemeenten waarin ook kinderen van gelovigen gedoopt worden, zou dit de betekenis van de handoplegging bij het doen van belijdenis kunnen zijn. Er wordt daarmee onderstreept dat we alleen dankzij het werk van de Heilige Geest onze plaats in de gemeente goed kunnen innemen. We zijn van Hem afhankelijk voor onze persoonlijke zekerheid (verzegeling), voor onze levensheililing (vrucht) en voor ons functioneren (gaven).

Het persoonlijk onder de invloed van de Heilige Geest komen noemt het Nieuwe Testament meestal vervulling. Waar Christus zijn Geest uitstort, worden mensen vervuld en ervaren ze de liefde van God in hun hart. Op knooppunten in de heilsgeschiedenis zien we dit gepaard gaan met bijvoorbeeld het geluid van een storm, tongen als van vuur, spreken in tongen, profeteren en God prijzen. Ook op andere momenten lezen we van tekenen en wonderen en genezingen. De Heilige Geest maakt zo duidelijk dat in het Evangelie van Jezus Christus de krachten van de nieuwe schepping al merkbaar worden. Het kan zijn dat dit ervaren wordt in vrede en blijdschap in het hart, of in het spreken in tongen of profeteren of in een andere doorbraak van gaven, of in welke ervaarbare werking van de Heilige Geest dan ook. Maar zeker is dat het zich zal uiten in een verlangen om de wil van God te doen, om een leven te leiden in gehoorzaamheid aan Hem.

Vervulling met de Heilige Geest is gave en opgave tegelijk. Maar de opdracht ‘wordt vervuld’ is geen aansporing om zich in hoger sferen te begeven. De context in Efeziërs 5 is een vermaning tot heilig leven. Waar de Heilige Geest de ruimte krijgt gaan mensen God loven en danken en elkaar dienen. De vrucht van het vervuld zijn is een vernieuwd leven.

De Heilige Geest en de gemeente

De Heilige Geest verbindt gelovigen aan elkaar tot één lichaam, waarin elk lid zijn functie heeft. Dit komt tot uitdrukking in de charismata, de gaven die de Geest aan ieder van de gelovigen geeft tot welzijn van allen.

Er is geen enkele reden om alle of enkele gaven te reserveren voor de begintijd van de kerk. Er is weliswaar een link tussen het ontvangen van de Heilige Geest en het werk van de apostelen. En hetzelfde geldt voor bijzondere verschijnselen, ‘tekenen en wonderen’. Maar die band is niet exclusief. De bijzondere tekenen van het optreden van Jezus worden via de apostelen gaandeweg ingebed in het functioneren van de gemeente. In 1 Korintiërs 12 lezen we bijvoorbeeld over krachten, spreken in tongen, gaven van genezing en profetie. Nergens wordt de suggestie gedaan dat dit plaatselijke of tijdelijke verschijnselen waren.

Aan de andere kant waarschuwt Paulus voor overwaardering van het bijzondere. Hij toets de gaven op hun nut. Het gaat niet om de veelheid van gaven, maar om wat ermee bereikt wordt. Het spreken in tongen (zonder uitleg) vindt hij dan van weinig nut. Het spreken van verstaanbare woorden van God – in een openbaring, of met kennis, of met profetie, of met onderricht – slaat hij veel hoger aan. Hij komt dan tot de samenvattende uitspraak ‘streeft ernaar te profeteren, en belemmt het spreken in tongen niet.’ Je kunt je afvragen of in onze traditie het spreken in tongen niet teveel in de marge terecht gekomen is en of profetie niet versmald is tot schriftuitleg. En of we gaven van de Geest niet teveel op één lijn stellen met natuurlijke talenten. Als dat zo is dan mogen we elkaar wel opnieuw oproepen ‘streeft dan naar de hoogste gaven.’

Toch zijn gaven geen doel maar middel. Als ze niet uit liefde in praktijk worden gebracht, stelt het allemaal niets voor. We moeten dan ook niet op zoek gaan naar onze gaven *op zich*, maar we zullen biddend op zoek gaan naar datgene waarin God anderen door ons heen kan

zegenen. Een gemeente die ernaar verlangt haar roeping te vervullen, mag er zeker van zijn dat ze daarvoor de gaven krijgt die ze nodig heeft. Ook wat dit betreft zou je kunnen zeggen ‘zoekt eerst Zijn Koninkrijk en Zijn gerechtigheid en dit alles zal u bovendien geschenken worden’ (Matteüs 6:33).

---

¹ L. Floor, *De doop met de Heilige Geest* (Kampen 1982), 35.

² We lezen dit in Matteüs 3:11; Markus 1:8; Lucas 3:16; Johannes 1:33 en Handelingen 1:5 en 11:16.

³ Dit sluit individuele bijzondere ervaringen niet uit, maar daar wordt in het Nieuwe Testament niet de term ‘doop met de Geest’ voor gebruikt. Zie verder 2.2 bij *Vol van de Geest: doop en vervulling*.

⁴ J.L. van der Wolf, Doop en vervulling met de Heilige Geest, in: *Het werk van de Heilige Geest en de gemeente* (Amersfoort 1986), 27-38.

⁵ H.J. de Bie & J. Hoek, *De Geest en het werk in de kerk: Een boeket uit eigen hof voor ds. C. den Boer* (Zoetermeer 1996), 105v.

⁶ A. Romkes, *Matteüs: Thuiskomen in het Rijk van God* (Zoetermeer 2001), 81v.

⁷ Handelingen 10:2; 11:14; 16:15; 16:31-34 en 18:8.

⁸ Ds. A. ten Napel, *Preek over Efeziërs 5:18*, te vinden op www.vreugdebode.nl.tt

⁹ Zie bijvoorbeeld Matteüs 11:20-23; 13:54; 14:2; Lucas 10:13; 19:37.

¹⁰ xxDen Boer – nog aanvullen!!!!!!!!!!!!!!

¹¹ De Statenvertaling heeft hier ‘nadat gij geloofd hebt’. In het Grieks staat er geen tijdsbepaling, maar een deelwoord dat zoöiets betekent als ‘tot geloof gekomen zijnde’. De vertaling ‘nadat gij geloofd hebt/ tot geloof gekomen zijt’ is mogelijk. Sommigen leiden hieruit af dat er tijd verloopt tussen het moment van tot geloof komen en het verzegeld worden met de Heilige Geest. Als er van een ‘later’ sprake is, dan is dat echter niet ten opzichte van het moment van tot geloof komen, maar ten opzichte van hen die al tevoren bestemd waren het erfdeel te ontvangen (vers 11). Let op het ‘ook u’ in vers 13. Anderen zijn voorgegaan. Maar ook de Efeziërs zijn verzegeld met de Heilige Geest der belofte toen ook zij tot geloof kwamen.

¹² Er is met name gebruik gemaakt van Gordon D. Fee, *The first epistle to the Corinthians* (Grand Rapids, Michigan 1987); F.W. Grosheide, *De eerste brief aan de kerk te Korinthe* (Kampen 1957²) en het verderop nog te noemen commentaar van Werner de Boor.

¹³ Bijvoorbeeld in Handelingen 2:22; 2 Korintiërs 12:12 en Hebreeën 2:4. Vergelijk ook 2 Tessalonikenzen 2:9.

¹⁴ Zie ook Efeziërs 1:23; 4:4, 12, 16; 5:23, 30; Kolossenzen 1:18, 24; 2:19; 3:15.

¹⁵ Nicky Gumbel, *Een kwestie van leven* (Hoornaar 1996), 150v.

¹⁶ F.J. Pop, *Bijbelse woorden en hun geheim: Verklaring van een aantal bijbelse woorden* (’s Gravenhage 1964), 389.

¹⁷ Werner de Boor, *Der erste Brief des Paulus an die Korinther* (Wuppertal 1968), 229.

¹⁸ Voor verdere verdieping kan men, naast de al eerder genoemde literatuur, terecht bij C. Forbes, *Prophecy and inspired speech in early Christianity and its Hellenistic environment* (Peabody 1997); E.M.B. Green, *I believe in the Holy Spirit* (London 1975); M. Turner, *The Holy Spirit and spiritual gifts: in the new testament church and today* (Peabody 1998) en J.P. Versteeg, *Christus en de Geest: een exegetisch onderzoek naar de verhouding van de opgestane Christus en de Geest van God volgens de brieven van Paulus* (Kampen 1980²).